

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Regvla Morvm Sive Tractatvs Bipartitvs De Sufficienti Ad
Conscientiam Rite Formandam Regvla In Quo Usus
Cujusvis Opinionis Practice Probabilis Convincitur Esse
Licitus**

Terillus, Antonius

Leodii, 1678

Quæst. LX. Vtrùm, & quantum malum sit ignorantia, & error?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77827](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77827)

interpretanda, cum non violentam, sed commodam interpretationem admittat.

Judicium 40. Caterum si probabile esset, quod lex, aut probabile, voluntas legislatoris ad talem casum non extendatur, tunc locus esset Epikia juxta *Affertio-* ad aliquid, nem 6. quia tunc verba legis probabiliter exorbitarent a voluntate legislatoris, & consequenter

corrigi ac restringi possent per judicium probabile. Sed non loquimur de hoc casu in presentia assertione, sed solum de interpretativa dispensatione circa legem, quae sicut comprehendere solemus, quem ex interpretativa dispensatione omit-

QUAESTIO SEXAGESIMA.

Vtrum, & quantum malum sit ignorantia, & error?

Aliquae
quaestiones
secundae
Partis Cel-
ladei sumun-
tur exami-
nanda.

PRIMA de recta doctrina morum partem, quam quatuor libris comprehensam Celladeus nobis exhibuit, una cum aliquot quaestionibus in appendicem conjecit, hactenus examinavi, & ni fallor, perspicue ostendi, Auctorem illum per omnia invalide contra benignam sententiam egisse. Eisdem enim aequivocationes detexi, contradictiones & inconsequentias notavi, praetensarum demonstrationum sophismata aperui, nilque eorum, quae ad plenam obceptorum refutationem, atque ad efficacem benignae sententiae stabilimentum facere videbantur, omisi. Nec tamen hic scribendi finem facio, nonnullae enim quaestiones ex secunda de recta doctrina morum parte, quam idem Auctor in sex libros digessit, ad manus meas pervenerunt. Has autem vel ideo una cum prioribus examinandas judicavi, quod Celladeus plurimum roboris in illis ponat, doctrinamque de licito probabilitum usu per illa funditus convelli, omniaque aut potissima Part. 1. asserta ex eisdem valide confirmari existimat. Verum quam inania ejus tela, quamque invalido brachio in nos contorta sint, paulatim ostendam, si tamen antea universim admonuero, quod in decursu disputationis singillatim ostensurus sum, argumenta omnia, quae vim facere videntur, in apertis aequivocationibus, ac terminorum confusionibus fundari, quibus detectis, sponte labuntur universa.

ASSERTIO PRIMA.

Propositum sit explicare, quid sit ignorantia & error, de quorum mali magnitudine quaestionem praesentem instituimus.

Ignorantiae
definitio.

IGNORANTIA, latissime sumpta, idem importat ac nescientiam intellectus, seu carentiam cognitionis rei alicujus. Hujusmodi ignorantia omnibus creaturis rationalibus inest, etiam spiritibus illis, qui beatitudinem adepti Deo fruuntur, & beatissimi sunt, ideoque & ab omni malo simpliciter dicto remotissimi. Nemo enim ex omnibus est, qui omnia etiam possibilia novit, sed plurima singulos latent; qui proinde talium rerum ignorantiam late dictam habent. In praesenti quaestione non loquimur in hac universalitate, sed nomen ignorantiae pressius sumi-

mus pro carentia cognitionis earum rerum, quarum sciendarum quis intellectus juxta statum suum est capax; quia sola carentia talis cognitionis est privatio respectu talis subjecti, ut patet. Reliquarum cognitionum carentia potius comparatur ut pura negatio, quam ut privatio, quia subjectum illis carens non est aptum illas recipere, cum excedant facultatem illi concessam. Ignorantia ergo strictè sumpta est nescientia, seu privatio cognitionis earum rerum, quarum sciendarum homo est capax juxta statum, in quo constituitur; unicuique enim intellectui Deus terminos constituit, ultra quos ferri non potest. Porro ex rebus, quarum cognoscendarum capaces sumus, alias scire jubemur, alias nosse consulimur, & de aliis permisum est ut illarum notitiam nobis comparemus, aut citra ullum detrimentum finis adipiscendi in illarum ignorantia maneamus. Prima classis illa complectitur, quarum notitia necessaria est ad vitam aeternam. Porro ex illis alia sunt necessaria necessitate medii, ut, si ignorentur, beatitudo acquiri non possit, sed aeterna miseria necessario incurritur. Alia sunt necessaria solum necessitate praeccepti, quorum scilicet ignorantia, si sit invincibilis, finis ultimi adaptionem non impedit. Res secundae classis sunt majoris perfectionis, & juvant ad beatitudinem facilius acquirendam; sed ad illam simpliciter obtinendam necessaria non sunt, quamvis necessaria sint ad altiorem beatitudinis gradum consequendum. Res tertiae classis sunt indifferentes, quarum proinde ignorantia per se loquendo nec prodest nec obest in ordine ad finem ultimum, aut amplum beatitudinis augmentum acquirendum.

3. Porro studiositatis est ad ea scienda incubere, quae in prima & secunda classe continentur, sicut est negligentiae in illis addiscendis torpere. In rebus tertiae classis cognoscendis nimium insudare, cum detrimento scientiae ad salutem necessariae aut valde proficuae, curiositati tribuitur, ut ex S. Thom. 2. 2. bene observat Celladeus *quaest. 1. §. 1.* ubi, ut homines ad negligentiam & curiositatem vitandam excitet, citat S. Paulum hortantem, ne plus sapiamus quam oportet sapere, sed sapiamus ad sobrietatem. Rectè etiam ponderat illud *Ecclesiastici 3.* *Altiora te ne quaesieris, & fortiora te ne servitatus fueris, sed quae praecipit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus ejus ne fueris curiosus; non est enim tibi necessarium ea, quae abscondita sunt, videre oculis tuis.*

Quæ certè sunt documenta sapientiæ plena, utilissimaque hominibus, quorum plurimi negligentia, plurimi curiositate peccant, dum ea, quæ obligantur scire, nosse negligunt.

Erroris definitio.

4. Error involvit ignorantiam veri, & præterea figit intellectum in persuasionem falsi; ac proinde error deterior est ignorantia, quia ignorantia solum privatè opponitur scientiæ ac veritati cujus homo est capax, cum error eidem scientiæ ac veritatis adæptioni contrariè opponatur. His stabilitis, de ignorantia strictè sumptæ & erroris malo agendum, superest.

ASSERTIO II.

Ignorantia & error eorum, quæ ad adæptionem finis sunt necessaria, est maximum malum hominis.

Ignorantia & error necessarium est maximum malum.

5. **PROBATUR.** Malum privationis agnoscitur ex magnitudine boni, quod removet. Hoc posito sic. Error & ignorantia talium rerum privat hominem maximo suo bono, nempe beatitudine æterna, mediisque ad illam obtinendam necessariis. Ergo privat hominem maximo suo bono. Ergo talis error & ignorantia est maximum hominis malum. Maximum, inquam, malum physicum, quia jam non loquimur de malo morali, seu de peccato, de quo tamen postea agendum erit. Præterea talis ignorantia & error sunt dispositiones, quæ, nisi removeantur, infallibiliter inducuntur sunt miseriam æternam. Ergo sunt dispositivè maximum hominis malum, quia necessariò privat summo bono, eademque necessitate maximum malum inducunt. Porro quò res ignorata magis necessaria est ad beatitudinem obtinendum, damnationemque vitandam, eò deterior est illius ignorantia. Unde ignorantia eorum, quæ sunt necessaria necessitate mediè, majus malum est, quam ignorantia eorum, quæ solum sunt necessaria necessitate præcepti; quia illa ex absoluta necessitate privat summo bono, & inducit summum malum; hæc verò non item, quia fieri poterit aliquando, ut talium rerum ignorantia sit invincibilis; in quo casu nil dictorum malorum inducit; sed si sit vincibilis, ea omnia non minori vi inducit, quam ignorantia rei necessariæ necessitate mediè. In re clara ulterius immorari non libet.

ASSERTIO III.

Error & ignorantia eorum, quæ ad consilia pertinent, simpliciter loquendo est maximum hominis malum.

Ignorantia consiliorum est maximum malum.

6. **PROBATUR.** Ignorantia eorum, quæ ad consilia pertinent, præcipuarum virtutum exercitio, & consequenter magno beatitudinis æternæ augmento privat. Ergo privat magno bono. Ergo est maximum hominis malum. Et sanè cum sola æterna sint absolute magna, magnique momenti, haud dubiè quidquid privat bonis æternis simpliciter loquendo est maximum malum, maximè si privat beatitudine quoad substantiam, cum sine illa nemo bene esse possit, sed necessariò sit miser.

ASSERTIO IV.

Ignorantia & error eorum, quæ necessaria sunt ad finem vitæ vel privata, vel œconomicæ, vel civilis, simpliciter loquendo, est magnum hominis malum. Idem proportionaliter dicendum de ignorantia eorum, quæ ad finem illum augendum, aut completè possidendum aut necessaria sunt aut valde utilia.

7. **PROBATUR.** Finis vitæ sive privata sive œconomica, sive civilis est beatitudo tali statui competens, quæ qui caret, miserimus est in illo statu. Ergo error & ignorantia circa ea, quæ ad talem finem sunt necessaria, est magnum hominis malum, cum privet beatitudine propria talis statûs. Nonne homini doloribus afflicto magnum malum est, ignorare ea sine quibus dolor leniri non potest, & quibus habitis dolor omnis abigeretur? Sanè talis ignorantia censetur causa talis tormenti, & propterea non solum inducit malum illud positivum, sed eo mediante privat quiete, sanitate, & honesta delectatione corporum, & bonorum corporalium. Ergo talis ignorantia est magnum malum. Sed error aggravare potest malum hoc. Talis esset error, quo homo ille crederet proficuum, quod nocivum est; quia usus talis remedii malum non leniret, sed aggravaret. Idem dicendum de ignorantia & errore eorum, quæ necessaria sunt ad finem vitæ œconomicae domi, & civilis fori cum contribulibus. Miserum enim est talem vitam degere sine pace, amicitia & subordinatione inferiorum ad superiores, &c. Ergo ignorantia eorum sine quibus hæc haberi non possunt magnum malum est, cum privet magno bono, magnamque miseriam inducat. Porro eadem ratio proportionaliter procedit de ignorantia & errore eorum, sine quibus perfectio & augmentum horum bonorum haberi nequit. Quæ cum clara sint, non amplius in illis morandum censeo.

ASSERTIO V.

Ignorantia & error circa alia, simpliciter loquendo, non est magnum hominis vitioris malum, sed aliquando, saltem per accidens, utilis est ad felicitatem propriam talis statûs, ideoque rationem boni induit.

8. **PROBATUR** primò. Quod non solum non privat hominem sine ultimo, aut sine vitæ privata, vel socialis, sed insuper nullum affert impedimentum ad incrementum felicitatis propriæ talium statuum, simpliciter loquendo, non est magnum malum, cum non impediatur completam beatitudinem statûs in quo homo versatur. Nil enim magnum meritò reputatur, sine quo beatitudo completa acquiri potest, cum omnia media sive proficua sive nociva suam magnitudinem, si sint pura media (qualia sunt de quibus nunc agimus) à conducibilitate aut contrarietate ad finem assequendum desumant. At ignorantia & error eorum, de quibus Thesis procedit, non privat hominem vitæ suæ fine, nec ullum impedimentum affert ad perfectionem illius acquirendam, ut constat ex hypothesi.

R 4 Ergo

Ergo ignorantia & error talium non est magnum hominis vicius malum. *Vicius*, inquam, quia status perfectæ beatitudinis in patria omnem errorem, omnemque ignorantiam propriè dictam excludit.

Probatur 2. exemplis clarissimis. Non est magnum malum rustici, qui ad privatam & æconomicam felicitatem tendit, quod ignoret subtilitates Algebræ, vel Geometriæ, nec quisquam meritò reputat talem ignorantiam esse magnum ejus malum. Similiter non est magnum Regis aut Theologi malum, quod ignoret multa, quæ rustico illi scitu sunt necessaria. Ratio est, quia per talem ignorantiam non impediuntur à completa consecutione finis, ad quem tendunt. Similia exempla clarissima quivis excogitare potest in omni statu utriusque sexus, ideoque alia addere supervacaneum censeo.

9. Probatur secunda pars. Multa sunt, etiam ad privatos homines spectantia, quæ si scirentur, tranquillitatem ac imperfectam beatitudinem illorum turbarent, invincibiliter autem ignorata eandem fovent & custodiunt. Nec quidquam mali particularis affert illorum ignorantia. Talis est ignorantia mariti de pristina uxoris fornicatione. Talis est ignorantia malevolentis ac invidiosorum aliorum ergo nos; maxime quando invidia illa est merè interna, & nullum malum effectum nobis afferre potest. Expedi enim ista ignorari, cum illorum ignorantia nil nocenti afferat, scientia autem eorundem plurimum nobis noceret in ordine ad finem proprium statum, in quo vitam degimus. Ergo aliqua ignorantia non solum non est magnum malum hominis, sed habet speciem boni, & ab amicissimis illius potest desiderari, immo & procurari; quod certè ab ami o fieri non posset, nisi aliquam boni rationem haberet. Idem prorsus dicendum est de errore; quia ad vitam socialem & civilem utile est si maritus optimam opinionem de præterita uxoris integritate habeat, maxime si judicium illud non temerè, sed ex valdis ac rationabilibus fundamentis eliciatur. Certè error iste, omnibus inspectis, plus boni affert quàm mali in ordine ad finem vitæ socialis. Ergo habet speciem boni, & secundum quid bonus reputari debet. Alia ejusmodi exempla sunt obvia.

ASSERTIO VI.

In ordine ad vitam privatam & socialem, error invincibilis aliquando utilior est ac melior, quàm omnimoda nescientia seu ignorantia objecti erroneè crediti.

10. **P**ROBATUR. Sit filius, qui invincibiliter putet hunc esse suum patrem. Similiter & pater invincibiliter putet hunc esse suum filium. In hoc casu utilior est filio hic error, quàm si omnimodam ignorantiam seu nescientiam sui patris haberet. Generica enim notio quod habuerit, aut etiam quod habeat patrem vivum non suffragatur illi in ordine ad vitam privatam aut socialem, cum ad neminem habere possit refugium pro necessaria vitæ sustentatione, &c. At, stante errore illo habet ad quem confugiat, & à quo necessaria accipiat. Rursus error patris multis de causis potest illi esse utilior, quàm ignorantia aut dubitatio an iste sit filius. Ratio à priori sumitur à fine vitæ privatæ ac socialis, ad quem quisque ordinatur juxta statum suum. Quia illud, si-

ne quo talis finis obtineri non potest est melius illo, quod tali fini obtinendo obstaculum ponit. At finis talis obtineri non potest sine tali errore, qui supponitur esse invincibilis, & illo mediante obtinetur. Rursus omnimoda objecti illius ignorantia finis dicti acquisitionem impedit. Ergo simpliciter loquendo talis error utilior est ac melior, quàm omnimoda ignorantia objecti erroneè crediti.

ASSERTIO VII.

Ignorantia & error semper sunt mala intellectus, si ad illum præcisè respiciamus. Est quidem error in plerisque, est majus malum, quàm omnimoda rei ignorantia. Sed in multis error est minus malum intellectus, quàm omnimoda ignorantia.

11. **P**ROBATUR prima pars. Finis intellectus est scire verum: ergo scientia veri est finis, ad quem intellectus directè & per se ordinatur. Porro universalis ejus finis & perfectio est nosse omne verum, cujus est capax; finis vero partialis seu particularis est scire quodlibet verum particulare, cujus cognoscendi est capax. Ergo quod privat intellectum scientia veri est malum ipsius, cum privet ejus finem, ejus bono, imò ejus optimo. At omnis ignorantia & error privat intellectum scientia veri, quod ignoratur. Ergo omnis ignorantia & error est malum potentis intellectus, si ad illum solum ejusque perfectionem ac finem respiciamus, neque de hoc ullum esse potest dubium.

12. Probatur secunda pars. Plurima objecta sunt talia, ut de illis certam scientiam habere possimus si diligentiam adhibeamus. Jam deterius est errare circa talia, quàm illa merè ignorare; intellectus enim per errorem deterius disponitur ad veritatem illam cognoscendam, quàm per simplicem ignorantiam, quia hæc est mera privatio, illa autem est forma contraria, quæ absque difficultate expelli non potest, & absque eo, quod intellectus fateatur se errasse, quod difficulter facit. Præterea omnes turpius existimant, hominem errasse in talibus, quàm ea ignorare; quia ignorantia potest esse invincibilis, propter omnimodam ignorantiam, &c. cum error de illis semper sit vincibilis, cum per debitam diligentiam superari potuisset. Hoc autem aperte indicat errorem in talibus esse majus malum intellectus, quàm meram ignorantiam.

13. Probatur tertia pars. Multa sunt de quibus non possumus certam cognitionem habere, nec ultra probabilitatem ascendere. Interim multis de causis juvat veritatem illorum investigare, ac quæstionem ipsam post inquisitionem determinare. De istis ergo pronuntio, quod melius sit de illis probabilem cognitionem habere, quàm plenam talium objectorum nescientiam habere, quamvis in illorum cognitione præter spem nos falli contingat. Idque affirmo etiam relatè ad bonum intellectus præcisè consideratum, nam simpliciter loquendo talis error sæpe melior est, quàm ignorantia, ut in superiore assertione dictum est.

Probatur ergo primò, quia melius est de talibus rationabiliter discursum texere, quàm instar stiptis hæzere, & nil prorsus de talibus affirmare posse. Hoc & per se patet, & ex communi omnium persuasionem verum reputatur; omnes enim suspi-

Nonnullorum ignorantia aliquando est bona hominibus.

si.

Error aliquando utilior est quàm omnimoda nescientia.

Error intellectus est finis.

Exemplum.

Aligando error est.

si multum.

suspiciousum hominem de talibus apte & solide discurrerentem, quamvis bene sciamus illum in suo iudicio decipi posse, & forte de facto falli. Ratio a priori est, quia ubi certitudo & infallibilitas veritatis non est possibilis, intellectus impeditur a fine suo primario; in quo absque sollicitudine quiescat. Ideoque extendi debuit ad finem secundarium, quae est veritas non temere, sed rationabili quamvis fallibili iudicio percepta. Hic autem finis non minus obtinetur per iudicium falsum, quam per verum, cum intellectus nequeat discernere cognitionem veram a falsa, sed ex aequo quiescat in utraque, quando illas reflexe considerat. Praeterea intellectus est posse solide ac rationabiliter respondere de quaestione proposita, etiam extra calum certitudinis ac evidentiae. Similiter illius est posse alios dubitantes dirigere, ac eorum dubia rationabiliter ac probabiliter solvere. Quisque hoc praestare potest censetur perfectior in cognoscendo, quam qui non potest. Praeterea error, maxime probabilis & invincibilis, plurima praedicata scientiae participat; nempe rationem intellectus, iudicium, apparentiae rationabilis de rei veritate. Illa autem praedicata sunt propriae effectus potentiae intellectivae, atque in illa continentur, unde sunt finis secundarius ejusdem, ubi melior cognitio haberi non possit. At pura ignorantia facit hominem haerere instar stypitis, nec ullum praedicatum scientiae continet, ideoque non est finis, ne quidem secundarius potentiae intellectivae. Itaque ignorantia deterior est quam ejusmodi cognitio per accidens falsa; quia ignorantia non solum privat scientiam secundum praedicatum certitudinis, sed etiam secundum omnia alia praedicata generica, quibus error invincibilis non privat, sed plurima eorum in se continet, quae certe, quando melior notitia haberi nequit, spectato fine & inclinatione intellectus, merito appetuntur; cum ignorantia nulla ratione ad finem intellectus deserviat, sed illi undique & adaequate opponatur.

Huius rei confirmatio. Quaeque va-

13. Probatur secundum. Finis saltem secundarius intellectus practici est dirigere actus humanos. Ergo cognitio apta ad actus humanos dirigendos continetur sub fine intellectus practici. At error invincibilis sufficit ad dirigendos actus humanos, cum illos & humanos, & innocuos extra controversiam efficiat. Immo bonitatem moralem eisdem confert. Ergo error ejusmodi est partialis finis intellectus. Ergo simpliciter est bonum & non malum illius.

Confirmatur: Optimum, ad quod potentia post omnem conatum pertingere potest, non potest esse simpliciter malum talis potentiae, sed debet esse bonum illius; alioquin potentia fuisset male constituta, cum post omnem conatum non possit nisi ad suum malum pertingere, sibi que suo maximo conatu nocere. At resolutio probabilis, etsi erronea, saepe est optimum, ad quod intellectus omni suo conatu pervenire potest, ut certum est in casibus innumeris. Ergo talis cognitio non est malum sed bonum intellectus.

Confirmatur 2. Veritas ipsa objectiva, praecise sumpta, non respicitur ut bonum, sed potius comparatur ut malum intellectus, quando temere & absque rationabili fundamento contra argumenta probabilissima affirmatur; nemo enim propter tale iudicium laudatur ut sagax, aut prudens, sed contemnitur ut imprudens & stultus. Et ratio est, quia licet veritas objectiva sit potissimum objectum intellectus, illud tamen, cum sit intellectui extrinsecum, non potest esse pro-

pria illius perfectio, quae necessarii est ipsi intrinseca. Finis ergo & perfectio intellectus consistit in ipsa vitali apprehensione veritatis objectivae. Si haec sit certa & evidens, habetur finis ultimus seu primarius intellectus. Si vero apprehensio vitalis veri apparentis sit rationabilis & invincibilis, illa est etiam bonum intellectus, sed secundarium. Quod si apprehensio vitalis veri apparentis sit temeraria, illa non perficit intellectum, nec continetur in fine ad quem ordinatur, cum praestet carere tali iudicio quam illud habere. Et quidem hoc verum est, quamvis tale iudicium per accidens sit logicè verum, quia veritas illa logica est denominatio extrinseca, quae proinde nullam intellectui perfectionem tribuit. Atque hinc.

14. Probatur tertio. Cognitio probabilis vera est bonum intellectus, & spectat ad finem illius secundarium. Ergo & cognitio probabilis falsa. Tenet consequentia, quia nil perfectionis est in cognitione probabilis vera, quod non reperitur in cognitione probabilis falsa, si utraque ab aequali motivo procedat, & a simili voluntatis motu imperetur. Ratio est, quia haec ipsa, quae est logicè falsa, potuisset esse vera & e contra? Ergo utraque est aequè perfecta. Ergo utraque aequè perficit intellectum, qui certe a nulla re extrinseca perfici potest. Ergo utraque ex aequo est bonum intellectus. At certum est quod iudicium probabile verum sit bonum intellectus, & continentur in adaequato illius fine. Ergo pariter iudicium probabile falsum est bonum ejusdem, & sub adaequato illius fine comprehenditur.

15. Qui haec rite ponderaverit, adverteritque ad distinctiones positas, statim perspiciet, Celladeum in Introductione quaest. 1. immeritò conqueri quod Recentiores in hac materia de ignorantia plurimum discrepent ab Antiquis. Certè doctrina, quam ego sex istis assertionibus explicui, aut est ipsissima Recentiorum de hac re doctrina, aut certè per omnia illi conformis. At eadem in nullo Antiquorum doctrinae opponitur, nec Celladeus assignare potest, in quo à communi Antiquorum opinione discrepemus, ut infra apertius constabit, cum ea, quae ipse contra nos ex illis affert, ponderabuntur. Interim Celladeus ita loquitur in hac quaestione, ut quamvis approbet doctrinam in quatuor prioribus assertionibus contentam, duas tamen posteriores prorsus rejicere videatur. Ita enim utitur universali ac indefinita loquutione; ut ingens malum in omni ignorantia ac errore latere insinuet. Quare operæ pretium erit singula examinare; quod meo iudicio rectè fiet, si doctrinae illius per modum objectionum contra assertiones stabilitas exponantur.

Omne iudicium probabile est bonum intellectus.

Recentiores in hac materia non discrepant ab Antiquis.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

16. OBJICIT primò. Inprimis ignorantia & error sunt malum hominis secundum se considerati, quia privative vel contrarie privant illum perfectione debita, ad quam naturali appetitu vehementer fertur, quia omnis homo naturaliter scire desiderat. Deinde sunt maximum hominis malum, & ceteris paribus majus malis aliarum potentiarum (praescindimus jam à peccato & malitia morali) quia privant sapientiam, qua homo discernit inter bonum & malum. Sapientia autem majus bonum est, quam ea, quibus mala aliarum potentiarum privant. Sapientia 7. Optavi & datum est mihi sensus, & in-

Malum ignorantiae & erroris late exponitur.

706 a vi.

vocari, & venit in me Spiritus Sapientia, & propo-
sui illam regni, & sedibus, & divitias nihil esse duxi
in comparatione illius, nec comparavi illi lapidem pre-
tiosum; quoniam omne aurum in comparatione illius
arena est exigua, & tanquam lutum estimabitur
argentum in conspectu illius, super salutem & speciem
dilexi illam, &c. Ergo ignorantia & error sunt
majus malum, quam aliarum potentiarum defe-
ctus, quia privant majore bono. Præterea visio
beatifica est tota merces & beatitudo hominis, ut
S. Aug. & Thomas expressè tradunt. Sed igno-
rantia & error circa Deum privant hac visione.
Ergo sunt maximum hominis malum. Tertio in-
tellectus est omnium potentiarum nobilissima. Per
illum supereminemus brutis, Angelis appropin-
quamus, Deoque ipsi similes evadimus. Ergo
malum intellectus, scilicet error & ignorantia,
est majus malis aliarum potentiarum, nempe ma-
lo sensuum exteriorum, virium & salutis, imò
& privatione omnium bonorum exteriorum;
quia corruptio optimi est pessima. Quarto qui
cedit in amentiam majus bonum perdit, quam
quando postea amens moritur, quia amentem
mori magis felicitatis est, quam miseriam. At
amentia, per quam integra vita intellectualis perit,
sepe uno errore contrahitur, ut dicitur in se-
quenti objectione. Ergo amentia, seu totum
malum intellectus est majus toto malo aliarum
potentiarum. Ergo & dimidium illius dimidio
horum, & sic de reliquis partibus proportionem
servata. Ergo ignorantia, per quam intellectus
privatur suis actibus, & error, per quem contri-
ariè disponitur, invertiturque, sunt maximum ma-
lum hominis in se, & secundum se. Et sanè si
malum hoc videri posset, magis misereremur
ignorantium & errantium, quam pauperum, cæ-
corum, claudorum, &c. Ita Celladeus §. 1.

Malum in-
tellectus se-
cundum
quid est mi-
nus malo a-
liarum po-
tentiarum.

Respondeo, hæc omnia sub nimia generalitate
exponi, ideoque parum aut nil conducere ad
intentum principale de ignorantia & errore invin-
cibili eorum, quæ per omnem industriam à nobis
certò sciri non possunt. Itaque fatetur, ma-
lum intellectus esse simpliciter deterius malo po-
tentiarum exteriorum, quamvis secundum quid à
malo illarum excedatur; quia error & ignorantia
cruciatum & tristitiam non continent; tristitia
autem & cruciatu peculiari ratione excedunt alia
mala, quamvis simpliciter possint ab illis superari.
His in genere dictis, ad argumenta respondeo.
In primis sapientia vera, quæ versatur circa
media necessaria aut valde utilia ad vitam æternam,
est melior aliis bonis, ideoque, cæteris paribus,
ejus privatio est majus malum, quam aliorum
bonorum carentia. Ex hoc autem & aliis in ar-
gumento ponderatis veritas primæ & secundæ
assertionis optimè stabilitur, sed nil contra duas
ultimas affertur. Certè Salomon ipse *Ecclesiastu 1.*
studium scientiæ vocat occupationem pessimam,
simulque agnoscit, quòd in illis sit labor & affli-
ctio spiritus, *ed quod in multa sapientia multa sit
indignatio: & qui addit scientiam addit & laborem.*
Rursus ibidem *cap. 2.* eximium suum sapientiæ &
scientiæ studium vanitatem reputat, & laborem
inutilem; quod certè relatè ad finem ultimum ve-
rissimum est, quia scientia illa, quæ magis inflat
quam ædificat, quæque ad vitam sanctius dirigenda
non deservit, & est, & meritò reputatur vanitas.
Quòd si hoc verum sit de scientiis, quæ sine
dubio nobilissima sunt hominis ornamenta,
multò magis id verum est de notitia plurium re-
rum particularium, quarum ignorantia parum
aut nil refert, sed aliquando multum homini pro-

dest, ut ostensum est. Jam licet non solum sa-
pientia, moralitatis directrix, sed etiam scientia
speculativa, & mathematica v. g. meliores sint in
se, quam sanitas corporis, aut exteriora sensuum
bona, nihilominus relatè ad hominem animæ &
corpore constantem, qui proinde multis rebus
ad benè se habendum indiget, haud dubiè alia bo-
na simpliciter præferenda sunt: melius enim est
hominem corpore sanum esse, atque sensuum ex-
teriorum usum habere sine tali scientia, quam
peritum esse in illa cum sensuum privatione atque
continuis valetudinibus incommodis. Unusquisque
certè meo iudicio primum statum secundo præ-
denter præferret.

17. Ratio est, quia quod in se est aho præstan-
tius in ratione finis, saepe multum illi cedit in ra-
tione medi; ideoque meritò postponitur rei uti-
liori, sed minùs præstanti: Sic quia usus sensuum
& indolentia ac valetudo corporis multò utiliora
sunt ad benè beatèque vivendum, quam scientia
mathematica, ideoque illa huic meritò præfe-
runtur, quamvis hæc illis longè perfectior sit in
se ipsa. Unde perspicue sequitur, contra Celladeum,
quòd qui videret malum talis ignorantie
& erroris, non magis misereretur ignorantis talia,
quam cæcorum, languentium, dolentium, &c.
sed his præ illis misericordiam impenderet. Si
enim in manu alicujus esset alteri solum illorum
sublevare, posteriori potius subveniret quam
priori. Nec dubito, quin Celladeus ipse, si ta-
libus corporis malis vexaretur, præoptaret illis
liberari, quam mathesim adipisci, libentiusque
totà vità mathesim careret cum perfectò sani cor-
poris usu, quam mathesim callere cum sensuum
privatione, & continua corporis dolentia & im-
temperie.

18. Objicit secundò. Amentia & stultitia sa-
pe uno errore contrahitur. Credat quis se regem
& ob hunc errorem amens habeat ac illudatur.
Ergo à fortiori amens est & stultus, qui credit se
esse Deum. Hæc stultitia & amentia augetur in
eo, qui credit Deum esse saxum, quod homini
deterius est. Et sanè error iste gentium idolis
servientium in Sacris Literis frequentissimè stultitia
appellatur. *Dixit insipiens in corde suo non est Deus,*
inquit Propheta; & Paulus expressè dicit, *obsu-
ratum fuisse insipiens eorum.* Rursus frequen-
ter sapientia hujus mundi vocatur stultitia apud
Deum. Insipiens ergo est stultus & amens, qui
Deum ignorat. Immo stultior esset qui erraret
circa Deum, dicendo non Deum esse Deum,
quam qui diceret seipsum esse alium à se; quia
Deus plus est cuique quam ipse sibi; sine Deo
enim miser est; sed si Deum habeat, seipsum &
omnia habet, & est beatus. Et sanè primus ac
primarius respectus hominis non est sui ad se, aut
ad sua, vel ad proximum, sed ad Deum; ideo-
que potissimum bonum vel malum hominis est,
quòd benè vel malè ordinetur ad Deum, à quo
solum omnia bona procedunt. Jam homo ordina-
tur ad Deum in patria per visionem, in via per
veram fidem, & veram cognitionem Dei. Et
in hac ordinatione totum bonum hominis confi-
sit, saltem ut in radice, sine qua ad Deum rectè
ordinari non potest. Ergo ignorantia & error
circa Deum, quibus homo privatur vera fide ac
cognitione Dei, est maximum malum hominis.
Ita Celladeus §. 2. ubi pluribus comparationibus
miseriam hominis Deum ignorantis, & circa
Deum errantis declarat, & tandem acriter capit
Theologiam ejuisdem (quem opiniosissimum vo-
cat) eò quòd Deum ejusque visionem non in-
ter

ter bona hominis necessaria, sed delitiosa numeraret.

Respondeo, haec omnia nil probare contra posteriores assertiones, sed valide confirmare priores, ut per se patet. Ceterum verissima sunt, quae Sacra Scriptura contra Idololatrias enunciat; verè enim stulti sunt & insipientes, qui Deum verum non norunt, sed honorem illi debitum Idolis tribuunt; errant enim circa finem ultimum, idque culpabiliter, quo major insipientia seu stultitia esse non potest in sensu, quo sacer textus has voces usurpat. Neque tamen sequitur, eos esse amentes in sensu Celladei, qui in eo palam deceptus est, quod dixerit, amentiam saepe contrahi per unum errorem, quia causam cum effectu confundit. Non est error, qui facit amentem, alioquin omnis errans esset amentis, sed aliquis error arguit amentiam; eò quod veritates nonnullae ad eo patentes sint, ut à nemine ratione utente negari possint. Talis est error, quo miser mendicus se regem reputaret; nemo enim nisi amentis in talem errorem cadere potest. Itaque amentia consistit in cerebri intemperie, ratione cuius homo ad ratiocinandum & debitè intelligendum ineptus redditur. In hac intemperie, maior est vel minor, & ad absurdiora aut minus absurda dicenda extenditur, prout cerebri intemperies maior est vel minor. Praeterea error logicus in hoc casu impertinenter se habet ad amentiam indicandam; non enim minus amentis esset ille pauper, quamvis jus regni ad illum verè pertineret, modò potiorum ad illud affirmandum rationem non haberet, quam alter, qui omni ad illud iure & iuris apparentià careret. Ergò & falsum dixit Celladeus, & illud ut proprium errori attribuit, quod ex aequo propositioni logice verè competit. Competit inquam, modò dicamus amentes revera propositiones & iudicia formare; quia nisi hoc concedatur, nullus errori tali locus datur.

Ex hoc patet, Idololatrias ita esse stultos ac insipientes iuxta sensum Sacrae Scripturae, ut tamen non sint amentes in sensu, quem Celladeus exprimit, quia error circa Deum non est talis, qui elici non possit, nisi post eam cerebri intemperiem, quae hominem ad ritè discurrendum & intelligendum reddit ineptum.

19. Quantum ad Theologum illum attinet, haud credo, illum simpliciter docuisse, Deum non esse bonum absolute homini necessarium; nimis enim patens est, hominem sine Deo creatore, conservatore, & cooperatore nec esse, nec operari, & multò minus bene esse posse. Immodò puto eum non negasse Deum, etiam in ratione objecti cogniti, numinis culti ac amati, esse homini simpliciter necessarium, cum sine tali cognitione & amore nulla hominis beatitudo, ne quidem naturalis, possit consistere. Existimo ergò, eum aliud non dixisse, quam claram Dei visionem, non esse bonum homini simpliciter necessarium, sed solum delitiosum, quod sine dubio verissimum est, quia absque tali visione dari potest naturalis beatitudo ordinis longè inferioris, qua homo simpliciter felix esset & bene se haberet, sine summo illo gaudio, quod ex clara Dei intuitionem procedit.

20. Objicit tertio. Homo ex natura rei est animal sociale, cum sibi non sufficiat, sed plurimum civitatem constituentium consortio indigeat. Civitas autem est collectio hominum vita sociali junctorum sibi sufficiens, cum unus alterius indigentiam sublevare possit. Ex hoc respectu

hominis ad proximum & ad rempublicam colligitur, quantum malum sit ignorantia & error. Melius enim esset solitarii vivere, quam socios habere ignorantes, qui opem ferre non possent, & multò magis quam errantes, qui loco proficuum noxia praerent. Nonne praerent nullum, quam malum medicum habere? Idem dicas de aliis artificibus. Ergò ignorantia & error est maximum homini malum, cum privet bono sociali, sine quo homo nequit subsistere. Haec & hisce similia fuisse, & concionatoriè magis quam Theologicè prosequitur Celladeus §. 3.

Respondeo, suppositionem aliquam fieri posse de ignorantia & errore, per quam omnia necessariò inverterentur, & longè praerent hominem solitarii quam sociati vivere. Unde sequitur, talem ignorantiam & errorem, ad aequè sumptum, esse magnum hominis malum. Ceterum ex natura rei fieri non potest, ut detur in republica talis ignorantia & error, alioquin respublica eo ipso non esset respublica, cum non esset congregatio hominum sibi sufficiens, ut patet. Itaque tales suppositiones ad ignorantiam & errorem nobis inevitabilis malum probandum nil conducunt. Itaque si homo comparatur ad proximos, ut pars ad totam rempublicam, fateor, errores & ignorantias circa media necessaria ad finem & perfectionem talis vitae esse malum simpliciter magnum; sed cum hoc stat, alias ignorantias & errores non esse magnum hominis malum. Itaque contenta in objectionem rectè confirmant assertionem quartam, sed non improbant, & ne quidem tanguunt sequentes.

21. Ceterum quamvis errores, aliqui determinatè assignabiles huic hominis fini de facto plurimum obint, fingi tamen potest errorum ordo, qui nulla ratione reipublicae statum turbaret. Quid stultius & magis improportionatum, quam si calceos crederet esse galeam, & galeam calceos? finge tamen omnes existimare, galeam calceos esse, & calceos galeam; sed simul finge omnes pariter existimare, caput esse pedes, & pedes caput. In hoc casu errores isti, etsi maxime absoni, ad vitam civilem nil impedimenti afferrent; qui enim putaret se indigere calceis, non calceis sed galeam indigeret, idemque petens calceos galeam acciperet, atque illo, ut verè indiget, caput defenderet. Quod ergò mala maxima in ordine ad finem istum ex ignorantia & errore proveniant, non oritur praecise ex vi ignorantiae & erroris, quia errore aucto nil tale eveniet. Ex eo ergò oriuntur, quod aliqui errent & alii non errent, ideoque fieri nequit, ut sciens errantis petitionem impleat, quin magna deordinatio & partium reipublicae nocumentum sequatur. Et sane ut videas errorem, qui de facto nocet, nullo modo nocere, si universalis fiat, conjice oculos in monetam falsam. Si privatus homo putet illam esse legitimam, multum sibi nocet res suas pro tali moneta commutando, quia aequivalentia recipere non poterit ab aliis, qui monetam falsam esse sciunt. Sed si omnes omnino fallerentur, nil detrimenti ex universalis illo errore in vitam civilem proveniret, in quam certè nullis in casibus plurima commoda ex peculiaribus ignorantibus & erroribus proveniunt, ut ostensum est assert. §. 6. & 7.

22. Objicit quartò. Ignorantia, distincta, 38. cap. ignorantia, quod ex Concil. Tolet. 4. defumprum est, cunctorum malorum mater appellatur. Nec mirum, quia ignorantia & error virtutibus privat, & cuncta vitia inducit. Privat virtutibus, quia

Complexu erroru saepe impedit commoda vitae socialis.

Errores autem non impedirent commoda vitae civilis.

Error alius, qui nocet, non noceret, si esset universalis.

Ignorantia quomodo mater omnium malorum dicatur, quia

Celladeus erroris arguitur.

Excusatur Theologus, quem Celladeus carpit.

Civitas quid sit?

quia voluntas rationi erranti concordans non est bona, ut cum S. Thoma probatum est, inquit Celladeus, in prima parte, inducit mala, quæ dum ignorantur, faciliè patrantur; & quod plus est liberrimè fiunt, quando creduntur bona. Constat autem omnia ferme mala ab hominibus, etiam qui sapientes habebantur, propoſita fuiſſe ut licita. Quin & Deos falſos pro vèro Deo colendos totus fere mundus eſt arbitratus. Ergò ignorantia & error eſt maximum hominis malum. Ita Celladeus §. 4.

Reſpondeo, hæc eodem vitio, quo reliqua laborare. Probant quidem priores aſſertiones, ſed tres poſteriores, de quibus ſolis difficultas procedit, non tangunt. Admittitur ergò, quod ex Concilio Toletano aſſertur, quia omnis peccans eſt ignorans, ideoque nil mali moralis unquam patratum fuit, quod aliquo modo ab ignorantia non proceſſit. Quod autem additur, diſtinctione indiget: ſi ignorantia & error ſit vincibilis, & virtute privat, & peccatum inducit; ſi verò error ſit invincibilis, non ſolum excludit peccatum, ſed etiam virtutem fundat, ut quaſt. 3. ex Sancto Thoma aliisque contra Celladeum efficaciſſimè probatum eſt.

Ignorantia rectè cohæret cù maxima gravitate peccati.
23. Objicit quintò. Primum protoplaſtorum peccatum, quo totus mundus miſeris impletus eſt, ex ignorantia & errore ortum traxit. *Adam non eſt ſeductus, mulier autem ſeducta in pravaricatione fuit*, teſte Paulo, 1. ad Timoth. 2. Deinde Eva ſe excuſavit dicens, *ſerpens decepit me*. Nec mendaci à Deo redarguta fuit. Auctores in 2. diſt. 22. & 23. hanc ſeductioem nos tam de culpa, quàm de errore, quo verum credidit quod dæmon ſuggeſſerat, exponunt. Sed & Magiſter ex Auguſtino docet; Adamum deceptum fuiſſe circa culpam, eò quòd commiſſum veniale putaverit, quod peremptorium erat, quamvis S. Thomas 2. 2. quaſt. 162. art. 4. ad 3. veniale de faciliè remiſſibili interpretetur: ſed ſic etiam magnitudinem culpæ ignoravit, credens illam minorem, quàm fuit. *Coborruì*, inquit Celladeus, *etiam ipſe, harum inſcius rerum, ubi quendam textum Auguſtini perlegi: tantum quippe, quantum exiſtimatur, & nil plus peccari, arbitrabar.*

Chriſtus ex ignorantia crucifixus eſt.
Sed & qui Chriſtum Crucifixerunt, ingens ſcelus patrarunt; cum tamen ignorantes id fecerint. Chriſtus de cruce hoc teſtatur eſt. *Pater dimitte illi: non enim ſciunt quid faciunt*. Similiter S. Petrus *Act. 3. & nunc fratres, ſcio, quia per ignorantiam feciſti, ſicut & Principes veſtri*. Et Paulus 1. ad Corinth. 2. *ſi enim cognoviſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent*.

Perſecutiones Eccleſiæ ab ignorantia ſunt ortæ.
Omnis ferme Eccleſiæ perſecutio ex ignorantia & errore orta eſt. Paulus teſtatur, ſe ex ignorantia perſecutorem fuiſſe; & Chriſtus *Ioan. 16.* ſimilia prædixit dicens. *Venit hora, ut omnis qui inſerſit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo*. Geſta Martyrum memorant, Chriſtianos pro Magis habitos, illorumque legem pro ſuperſtitione & ſtultitia deprædicatam fuiſſe. Ecce quantum cladem Eccleſiæ intulit ignorantia & error! Crevit tamen inter mortes Eccleſia, ſed inter hæreſes adeo decrevit, ut ingens pars mundi ad errores hæreticorum, & Mahumetis deflexerit quàm deplorandos erroris effectus!

An ignorantia ſit bellorum cauſa?
Magnum diſcuſſum eſt, tamen verum, nullum aut vix ullum ſaltem inter fideles bellum futurum, ſi nulla foret ignorantia & error. Potèſt Princeps, etiam fidelis, contra exploratum jus bellum movere, ſed id aut nunquam aut rarò contingit. Sed contingere nequiret, ſi ſubditis

belli injuſtitia eſſet perfeſta. Sicut enim conſtat, ſubditos militantes non teneri belli cauſas ac juſtitiam noſſe; ſed Principi ſuo credere & parere poſſe ac etiam teneri; ita certum eſt, eos licitè bellare non poſſe, ſi de belli injuſtitia certo conſtaret. Difficile autem eſt & moraliter impoſſibile, quòd exercitus Chriſtianorum repertiri poſſit, qui contra conſcientiam bello notoriè injuſto militaret. Eadem doctrina, proportionè ſervatà, extenditur ad aliorum bella, quæ rariſſimè contingerent, & diù non durarent, ſi omnibus de aperta belli injuſtitia conſtaret. Bellum autem eſt malum non unius perſonæ, ſed omnium, & totius rei publicæ everſivum. Hoc ingens malum ex ignorantia & errore aut ſemper aut plerumque illatum eſt. Ita Celladeus §. 5. ubi terminat quaſt. 1. quæ certè magis Concionatorem, quàm Theologum decuiſſet, cum res ad pompam, ſine debita diſtinctione, non ad exactam veritatem proponantur.

Reſpondeo. Seductio Evæ, error Adami, ſi quem ante peccatum incurrit, ſicut & ignorantia crucifigentium Chriſtum, ob ſingulares planè ac peculiariſſimas circumſtantias cuique docto obvias, ſingulari nomine maximè culpabilis erat, ideoque peccata verè horrenda, ab illis commiſſa, excuſationem nullam ex hoc capite, ſed potius gravamen accipiunt, cum ignorantia eorum in omnibus aut in multis non ſolum craſſa & lupina, ſed quodammodo affectata fuiſſe videatur. Idem dicendum proportionaliter de iis, qui Eccleſiam perſecuti ſunt, & multò magis locum habet in Hæreſiarchis, qui olim fideles, & Eccleſiæ, lucis, ac veritatis filii fuerant, ſed in rebras impetu proſtris miſerando ſe conſecerunt. Cæterùm quidquid de iſtis dicitur, optimè probat priores, ſed poſteriores aſſertiones non impetit, ut patet.

24. Cæterùm miror ego præſentium Celladei horrorem; dicit enim ſe exiſtimariſſe (alludit autem non ad adolescentiæ annos, ſed ad tempus tunc etiam maturæ ætatis, quando conſummatum jam Theologus benignæ ſententiæ ita in hærebat, ut, ſicut expreſſè declarat in prima parte, nil contra eam dici pati poſſet) *tantum peccari, & non amplius, quantum quis ſe peccare exiſtimat*; verum tantum abeſt, ut tunc ita exiſtimaret, ut probè ſciret, conſcientiam vincibilem non excuſare, ideoque cum omnibus teneret, operationes creditas bonas, ſæpe bonas non eſſe, ſed malas. Rurſus ſciebat, quòd duæ eſſent opiniones contradictoniæ, quarum altera affirmat, altera negat malitiam peccati eſſe infinitam; alterutram harum opinionum veram, alterutram autem falſam eſſe ſciebat; unde latère illum non poterat, quod magnitudo peccati ſuam ab opinione operantis menſuram non ſemper acciperet, quia alteruter taliter opinantium, & ſtante illa ſua opinione actuali operantium, plus aut minus peccat, quàm putat ſe peccare. Hæc & hiſce ſimilia tunc bene ſciebat Celladeus; & quidem ita de illis loquitur, atque illa in prima parte tanta vi objicit, ut nemo non judicet illa ab ipſo ut notiffima haberi, ſicut haud dobiè doctis omnibus ſunt obvia. Aliud proinde dicere non poſſum, quàm quòd hoc loco oblitus eorum, quæ in prima parte dixit, ſibi ex oblivione contradixent. Nec à contradictoniè ſe tutari potèſt, niſi dicat, ſe jam Theologum maturum aut doctriſſimam à me poſitas ignorariſſe, quod non eſt credibile, aut eas ut notorias contra benignam ſententiam non objeciſſe, quod eſt aperte falſum.

Stet ergo cum in hac parte contradictionis reum esse.

Præterea non erat cur ad illud Augustini dictum horreret, ille enim nil tibi aut dicit aut insinuat, quod notorius, & universaliter receptis doctrinis non sit conforme, ut patet.

Genuina bellorum causa non est error, aut ignorantia.

25. Mala reipublicæ bello illata absurdè tribuuntur errori & ignorantia, tamquam genuina illorum causæ, cum certò constet, ea non præcisè ab errore, sed opinionum ac affectionum diversitate pendere; dum enim utraque pars putat se jus habere, ac utraque omni conatu jus suum sibi vindicare studet, bellum indicitur, & cum reipublicæ nocumento geritur. Sanè si omnes circa jus præsentium uniformiter errarent, & sicut hi falsò credunt jus ad se non ad alios pertinere, sic alii falsò judicarent non sibi sed aliis jus favere, per hoc ipsum bella non minùs cessarent, quam si omnes in veritate scienda convenirent. Ergò non est cur bella magis tribuantur errori quàm veritati. Et sanè neutri ut causæ totali, sed utrique ut causæ partiali tribuuntur. Itaque per hujusmodi exempla Celladeus suæ causæ malè consuluit.

26. Nec tantùm malè consuluit causæ suæ, sed eam protùs pessumdedit, sibi que ac principali suo intento apertè contradixit. Ait enim, &

rectè, subditos in dubio & posse & debere suo Regi obedire, & ad bellum procedere. Unde sic infero. Ergò ignorantia plurimùm emolumentum subditis militantibus affert. Per illos enim bellum geritur, & omnia belli mala per illorum operam inducuntur. Ignorantia autem facit, ut illa quamvis mala sint & injusta, à militibus non solum sine peccato, sed etiam honestè parentur. Ergò talis ignorantia de facto multum prodest, cum maximam reipublicæ partem in rebus materialiter malis à peccato excuset, & quod plus est honestam obedientiam fundet, quia obligationem ad eam præstandam inducit; quod autem sit ad exigentiam obligationis, sicut absque peccato omitti nequit, sic cum honestate & merito exhibetur. At hoc toti intento principali, atque Celladei etiam expressè Celladei doctrinæ in hac ipsa quaestione contradicit. Quia intendit probare nil boni sed plurimum mali per ignorantiam & errorem induci, hic autem per unius tantùm rei ignorantiam maxima & universalissima reipublicæ mala excusat & honestat; quia omnes fermè milites, in causa etiam injusta, & excusantur & bellando benè faciunt. Ergò quod tradit de militum excusatione intento principali ipsius, & doctrinæ hujus quaestionis contradicit.

QUÆSTIO SEXAGESIMA-PRIMA.

Vtrum necesse fuerit, ignorantias & errores à Deo prohiberi.

1. **H**oc argumento tractat Celladeus parte 2. lib. 1. quaest. 2. Eum ego comitari decrevi, ut quæ vera sunt approbem, & quæ à vero desectant rejiciam; idque facio, non quòd quaestio aut peculiarem difficultatem habeat, aut multùm ad præsens institutum faciat, sed quia ipse magnùm in ea, ut in principio ad suum contra nos intentum maximè conducibili, vim ponit. Sit ergò

ASSERTIO PRIMA.

Plena & absoluta ignorantia nulla lege prohiberi potest.

2. **P**ROBATUR. Lex, ut vim habeat, promulgari, intimari, subditisque applicari debet, alioquin neminem dirigere ac obligare potest. Ergò nulla lex plenam & absolutam ignorantiam prohibere potest. Alioquin ligaret, & dirigeret antequam promulgaretur, subditisque intimaretur ac applicaretur, quia ipsa promulgatio, intimatio ac applicatio legis, est aliqua notitia, quæ vi legis obligantis non inducitur.

R. P. A. Terilli, Regula Morum. PARS. II.

sed aliudè habetur. Ergò plena ignorantia prohiberi non potest.

Præterea plena ignorantia significat carentiam omnis omnino cognitionis. At homo carens omni cognitione non est liber, & consequenter non est capax præcepti. Ergò nemo capax est præcepti prohibentis plenam ignorantiam.

ASSERTIO II.

Nulla lex potest directè prohibere plenam ignorantiam aut sui, aut objecti quod prohibet.

3. **P**ROBATUR. Plena ignorantia legis, aut objecti per legem prohibiti, evidenter tollit omnem promulgationem, intimationem, & applicationem legis; hæ enim in aliqua legis & objecti prohibiti notitia consistunt, nec inducuntur vi legis antecedeniter obligantis, ut patet. Ergò non possunt directè præcipi per legem, quæ ad ipsam legem implendam obligantur.

Confirmatur. Nulla lex directè reflectit supra seipsam, sed solum fertur in objectum à se distinctum. Ergò nulla lex directè præcipit cognitionem sui ipsius, seu directè prohibet ignorantiam sui,

S

sui,